

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature
Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 3, Eylül/September 2020

Fatih SAKALLI

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram
Veli Üniversitesi
fatih.sakalli@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3706-0942>

Orhan Kemal'in *Uçurum* Romanında Yapı ve İzlek

Structure and Theme Orhan Kemal's "Cliff" Novel

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 17.04.2020
Kabul Tarihi/Accepted: 31.08.2020
Yayın Tarihi/Published: 11.09.2020

Atıf/Citation

Sakallı, Fatih (2020). Orhan Kemal'in *Uçurum* Romanında Yapı ve İzlek. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (3), s. 81-95. DOI: 10.34083/akaded.722426.

Sakallı, Fatih (2020). Structure and Theme Orhan Kemal's *Cliff* Novel. *Journal of Academic Language and Literature*, 4 (3), p. 81-95. DOI: 10.34083/akaded.722426.

<https://doi.org/10.34083/akaded.722426>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Orhan Kemal'in Türk edebiyatının usta yazarlarından biridir. Edebiyatımıza kazandırdığı roman ve hikâyeleriyle okurların beğenisini kazanmıştır. Birçok çalışmada onun eleştirel sosyal gerçekçi bir romancı olduğu ifade edilir. Romanlarının birçoğunda büyük şehirde ve Anadolu'da sosyal statü olarak alt sınıf insanların ele alınması sebebiyle 'küçük insanı' anlattığı belirtilir. O, aynı zamanda Türk insanının yaşamış olduğu sosyal ve siyasi olaylara da şahitlik etmiş, bunu da eserlerinde gerçekçi bir şekilde yansıtmış ve bilmiş bir yazardır. Çok üretken bir romancı olan Orhan Kemal'in vefatından yıllar sonra ortaya çıkan romanları da vardır. *Yüz Karası*, *Uçurum*, *Kenarın Dilberi* adlı eserleri bunlar arasında yer alır. Makalemize konu olan *Uçurum* romanı da ifade edildiği gibi bunlardan birisidir. Bu çalışmada ilgili roman, yapı ve izlek başlığı altında romanı oluşturan unsurlar çevresinde incelenmiştir. Romanın kimliği başlığı altında yazarın oğlu Işık Ögütçü'nün romanın bulunması ve yayımlanması hakkındaki görüşleri, olay örgüsü başlığı altında ise romandaki vaka (olay) üzerinde durulmuştur. Şahıs kadrosunda romandaki şahıslar kadınlar ve erkekler başlığı altında tanıtılmıştır. Mekân ve zaman başlığı altında ise romandaki mekânlar ve romandaki vaka zamanı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bakış açısı ve anlatıcı başlığı ile romanın hangi bakış açısıyla ve ne tür bir anlatıcı tarafından nakledildiği vurgulanmıştır. İzlek, başlığı ile de romanın teması değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise bütün bu başlıklar altındaki yorumlardan hareketle roman hakkında bir yargıya varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orhan Kemal, uçurum, roman, yapı, izlek.

Abstract

*He is one of the master writers of Orhan Kemal's Turkish literature. It gained the admiration of the readers with the novels and stories it brought to our literature. It is stated in many studies that he is a critical social realistic novelist. It is stated that many of his novels describe the "little person" due to the fact that lower class people are considered as social status in the big city and Anatolia. He is also a writer who has witnessed the social and political events that Turkish people have experienced and who knows how to reflect this in a realistic way in his works. Orhan Kemal, a very prolific novelist, also has novels that emerged years after his death. Among his works are *Yüz Karası*, *Uçurum*, *Kenarın Dilberi*. The novel "Cliff", which is the subject of our article, is one of them, as stated. In this study, the related novel is analyzed around the elements that make up the novel under the title of structure and track. The views of the author's son Işık Ögütçü about finding and publishing the novel under the title of the novel, and the case (event) in the novel under the title of the plot. The personalities in the novel were introduced under the title of women and men. Under the heading of space and time, information about the spaces in the novel and the case time in the novel are included. With the perspective and narrator title, the point of view of the novel and by what kind of narrator is emphasized. The theme of the novel was also evaluated with the title of theme. In the conclusion, based on the comments under all these headings, a judgment about the novel has been reached.*

Keywords: Orhan Kemal, cliff, novel, structure, theme.

Romanın Kimliği

Orhan Kemal'in sonradan bulunan romanlarından birisi olan *Uçurum* romanının bulunma hikâyesini oğlu Işık Ögütçü şöyle anlatır: "Bir sabah bilgisayarına düşen bir mesajla kendime geldim. Bir dostumuz Türvak Müzesi kütüphanesine gittiğini, incelemesi sırasında 'Büyük Gazete' isimli bir dergide Orhan Kemal'in 'Uçurum' isimli bir romanını gördüğünü, bundan haberimiz olup olmadığını soruyordu. Ben saat onda kütüphanedeydim. Tefrika roman ellerimin arasındaydı. Hiçbir yerde de kitap formatında yayımlanmamıştı. 25 Ocak 1961'de tefrika edilmeye başlanmış, 21 Haziran 1961'e kadar tam yirmi iki sayı yayımlanmış. Yirmi ikinci tefrikanın sonunda 'Devamı Var' yazılmasına rağmen, hem dergini yeni sayılarını hem de 'Uçurum'un devamını bulamadım. Yaptığım araştırmalar sonunda derginin 21 Haziran 1961'den sonra çıkmamış olduğuna kanaat getirdim." (Ögütçü 2019: 183-184) Ögütçü'nün bulunuş hikâyesini anlattığı roman, 14 bölümden oluşmaktadır ve 90 sayfadır. Roman, Ögütçü'nün de belirttiği üzere yarım kalmış izlenimi vermektedir.

Olay Örgüsü

Eserde oksijen kaynakçısı olarak çalışan Cemal'in iki kadın arasında kalması sonucu gelişen olaylar anlatılır. Safiye, Cemal'i çok seven, onunla birlikte olmak, onunla evlenebilmek için her şeyi göze alan dul, hafifmeşrep bir kadındır. Cemal ise doklarda oksijen kaynakçısı olarak çalışmaktadır. Zaman zaman Cemal'in Beyoğlu'ndaki garsoniyerinde birlikte olmaktadır. Bu arada Safiye, bir atölyede çalışan Mülayim Usta'nın evinin bir odasında kiracı olarak kalmaktadır. Mülayim Usta'nın bir markette kasiyer olarak çalışan Nermin adlı bir de kızı vardır. Mülayim Usta, Safiye'ye deli gibi âşıktır. Fakat Safiye, her fırsatta onun bu zaafından faydalanmakta, kira da ödememektedir. Nermin ise babasının bu kadınla evlenme ihtimalinden tedirgin olmaktadır. Cemal, başkasının yanında çalışmaktan mutsuzdur ve bir gün kamyonet alarak kendi işinin patronu olmayı düşlemektedir. Onun bu arzusunun farkında olan Safiye ise Cemal'in bu isteğini gerçekleştirmek için zengin bir kadınla olup kendisini terk etmesinden korkmaktadır. Gerekirse bu parayı kendisine bulabileceğini ifade eder. Mülayim Usta'yı kendisinin paraya ihtiyacı olduğunu söyleyerek ve bu parayı bulmazsa, kendisine bu parayı temin edecek birisini bulacağını belirterek sıkıştırır. Mülayim Usta'da Safiye'yi kaybetmemek için bu parayı bulması gerektiğini düşünür. Çalıştığı atölyede bir gün patlama olur, yangın çıkar. O sırada patronun kasasının açık olduğunu gören Mülayim Usta fırsattan istifade paraları çalar. Getirir, Safiye'ye verir. Safiye, Mülayim Usta'nın bu paraları nereden aldığını sorgulamayarak paraları Cemal'e götürür. Cemal, bu paraları ancak borç olarak alacağını kendisine ifade eder. Bu arada atölyeye gelen polisler Mülayim Usta'dan şüphelenirler. Evine giderler arama yaparlar, Safiye'nin de odasını aramak isterler o sırada Mülayim Usta'nın patronu Seyit Bey, Mülayim Usta'dan şikâyetçi olmadığını bildirir ve mesele kapanır. Bu arada Cemal, yıllardır hayal ettiği kamyoneti alıp

nakliyecilik yapmaya başlar. İlk zamanlar İstanbul içinde daha sonra ise Anadolu içlerine tüccar eşyası taşır. Eski işyerinden sadece Dilaver Usta'yı özlemektedir. Şimdiki yaşantısından memnundur. İstanbul'a uğradıkça da Safiye ile garsoniyerinde buluşmaya devam eder. Cemal'in kendisini sevmediğini farkında olan Safiye, Cemal'den isterse borcunu ödememesini fakat kendisine olan ilgisinin azalmamasını ister. O gün tartışırlar. Bunun üzerine Cemal, mallarını Anadolu'ya taşıdığı şirketten avans alarak Safiye'ye olan bütün borcunu kapatır. Genç adamın kendinden gittikçe uzaklaştığının farkında olan Safiye, onun bu kayıtsızlığı karşısında deliye dönmektedir. Buluştukları bir gün Cemal'in ağzını aramak maksadıyla ayrılmak istediğini söyler. Neden icap ettiğini soran Cemal'e kendisi ile eskisi gibi ilgilenmediğini söyler. Sen bilirsin diye cevap veren Cemal, başka birini mi seviyorsun dediğinde ise Safiye evet cevabını verir. Bunun üzerine Cemal, o halde bu son buluşmamız olsun deyince Safiye çıldırır ve sen bir alçaksın diye hakaret eder. Cemal, sözünü geri almasını ister, Safiye almayınca da tokat sille ve tekmelerle Safiye'yi kapının dışına atar. Korkunç bir kin ile caddeye çıkan Safiye, pişman olur fakat geri dönemez. O sırada kendisine bir araba çarpar. Arabadan inen kırk beş yaşında gösteren yakışıklı adam hatasını telafi etmek ister. Bu sırada Safiye'nin eve gelmeyişinden Mülayim Usta endişe etmektedir. Safiye bir gece gelerek Anadolu'da bir yerlere gideceğini söyleyerek eşyalarını toplar ve evden ayrılır. Bunun hüznü ile kendisini dışarı atan Mülayim Usta soluğu eski arkadaşı Baba Haydar'ın meyhanesinde alır. Orada çocukluk arkadaşı Dilaver Usta ile karşılaşır. Birbirlerine sarılırlar, nerede çalıştıklarını sorarlar, hal hatır ederler. Biraz sonra meyhaneye Cemal'de gelir. Dilaver Usta, Cemal'le Mülayim Usta'yı tanıştırır. Bu arada Safiye, üç aydır Anadolu'nun büyük şehirlerinden birindeki bir barda konsomatrislik yapmaktadır. O gün, Cemal'den ayrıldıktan sonra kendisine çarpan arabanın sahibi bu barın sahibidir ve Safiye'yi de kendisine sermaye yapmıştır. Bardan ayrıldığı bir akşam Dubara Hasan'ın adamları tarafından yüzünden jiletlenir. O günlerde Cemal, Baba Haydar'ın meyhanesinde Mülayim Usta ile karşılaşır. İyice sarhoş olan adamın borcunu da ödeyerek meyhaneden çıkarlar. Mülayim Usta'yı durakta bekleyen kızının yanına götürür. Mülayim Usta, Safiye gittiğinden beri işi gücü bırakmış, tüm gün balık tutmakta, tuttuğu balıkları da satarak akşamları meyhanede içmektedir. Cemal ve Nermin ilk görüşte birbirlerinden etkilenirler. Nermin, yanında para bulunmadığını ve babasının borcunu mutlaka ödeyeceğini belirterek babasıyla oradan ayrılır. O günlerde Cemal, kamyoneti satarak doklardaki oksijen kaynakçılığı işine geri dönmüştür. Nermin, babasının borcunu vermek üzere Cemal'in iş yerine gider. Cemal, Nermin'den etkilendiğini Dilaver Usta ile paylaşır. İlerleyen günlerde iki sevgili buluşmaya başlarlar. Burgaz, Heybeli ve Büyükkada'ya giderek oralarda gezerler, birlikte olurlar. Nermin, böyle gezmelerden eve döndüğü bir gün Safiye'nin geldiğini görür. Safiye, bunca zamandır Anadolu'da bir akrabasının yanında olduğu yalanını söyler. İstanbul'a eski sevgilisi Cemal için dönen Safiye, Cemal'i garsoniyerinde, Sirkeci'deki şoförler kahvesinde arar fakat bulamaz. Yolda karşılaştığı bir tanıdıktan

Cemal'in kamyoneti sattığı öğrenir fakat yerini öğrenemez. O akşam Cemal, Dilaver Usta'yı da alarak Nermin'i istemeye gider. Cemal'i karşısında gören Safiye çok şaşırır, fakat onu tanıdığını belli etmez. O gece evden ayrılan Cemal, ne yapacağını bilmediğini Dilaver Usta'ya anlatır. O geceyi ıstıraplar içinde geçiren Safiye, Cemal ile konuşmaya karar verir. Dilaver Usta'da düşünceler içinde olan Cemal'e işi zamana bırakmasını tavsiye eder. Safiye, ertesi gün Cemal'in çalıştığı doklara gelir. Cemal'i sevmediğini, onu defterden sildiğini söyleyerek oradan ayrılır. Safiye, Cemal'e yalan söyler, bu duruma Cemal'de Dilaver Usta'da şaşırır. Safiye'nin Cemal'den vazgeçtiğini düşünürler. Oysa Safiye, Cemal'den vazgeçmemiştir. Onu hâlâ deliler gibi sevmekte ve istemektedir. Bütün bunlara rağmen Nermin'in düğün hazırlıklarına yardım eder. Cemal ve Nermin evlenirler. Aylar geçer ve Nermin ilkbahar da bir kız çocuğu doğurur. Safiye ise o günlerde çekiciliği ile eski sevgilisi Cemal'in aklını çelmeye çalışır. Bir gece Cemal'in çalıştığı yere gider. Cemal, herkesin içinde ona dayak atar ve hakaret eder. Cemal, ona laf atan işçilerle de kavgaya tutuşur. Bu sırada patron Zeki Bey'in dikkatini Safiye çeker. Safiye'nin yırtılan üstü başını almak için çarşıya çıkarlar. Zeki Bey, bu fırsatı değerlendirerek Safiye'yi Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki tabelada terzihane yazan fakat seçkin müşterilere randevu evi olarak hizmet veren bir yere götürür. Cemal, bir akşam eve geldiğinde Safiye, onunla konuşmak ister. Cemal'i hâlâ unutamamıştır. Onunla konuşmak istemeyen Cemal'i her şeyi anlatmakla tehdit eder. Cemal, öfke ile Safiye'yi odasına sokar ve tabancasını çıkarır. Safiye, kendisini öldüreceğini düşünerek bağırmaya başlar. O sırada eve gelen Mülayim Usta ve kızı Nermin, Cemal'in Safiye'ye musallat olduğunu düşünürler. O esnada Safiye, kendisini odadan dışarı atar ve Cemal'in aylardır kendisine asıldığı söyler. Nermin bayılır, Mülayim Usta da içkili olduğu hâlde damadı Cemal'in üstüne yürür. Elinden tabancayı almak isterken tabanca patlar ve Mülayim Usta kalbinden vurulur. Safiye'de geceliği ile sokağa çıkarak adam öldürüyorlar diye bağırarak tüm mahalleliyi, bekçileri, polisleri toplar. Mahkeme, muhakeme derken Cemal, cezaevine atılır. Nermin'de Safiye'nin dolduruşlarına gelerek Cemal'den nefret eder. Safiye, Nermin'in elinden terzilik gelip gelmediği sorar. Onu Beyoğlu'nda bir terzinin yanında işe başlatacağını söyler. Onu, madamın yanına götürür. Başına geleceklerden habersiz Nermin, Safiye'nin tuzağına düşer. Safiye, ertesi gün de doklardaki patronun yanına koşarak Nermin'i madamın evine getirdiğini belirtir. Bir gece Safiye, patrona haber verir. O gece madamın evine gelen patron, Nermin'in uyuduğu bir gece zorla onunla birlikte olur. Nermin, uyandığında her şey için çok geç olmuştur. Safiye'nin tuzağına düştüğünü geç de olsa anlayan Nermin, çocuğunu hayatının bundan sonraki uçurumuna sürüklemek istemediğini söyleyerek evden hızlıca ayrılır. Sabahın ilk ışıklarında yürümeye başlar.

Şahıs Kadrosu

Kadınlar

Safiye

Cemal'i seven hafifmeşrep dul kadındır. Mülayim Usta'nın evinde kalır fakat onun kendisine olan zaafını çoğu zaman kullanır. Romanın ilk bölümünde şöyle tanıtılır: *"Onu hiç kimselere kaptırmak niyetinde değildi. İcap ederse, gerekli parayı kendisi bulacaktı ona... Anası babası yoktu. Zina halinde yakalandığı, hapis yattığı için kocasından ayrılırken eline hiçbir şey geçmemişti. Kendine ait malı mülkü de yoktu ki satıp sevdiği adama versin..."* (Kemal 2019: 188) *"Kırk tarakta bezi olan, oynak mı oynak Safiye'yi evine kiracı olarak niçin aldığını biliyordu."* (Kemal 2019: 190) Safiye, sık sık Cemal'in işyerine gitmektedir. Onu herkes tanımaktadır. Şöyle anlatılır: *"Günler, hatta haftalardır Safiye'ye alışkın kapıcılar bu iki dirhem bir çekirdek kadını tanımışlardı. Nasıl tanımazlardı ki, o kalçalar, o göğüs, o çıldırtan bacakların sahibi..."* (Kemal 2019: 196) Romanın ilerleyen sayfalarında şöyle anlatılır: *"Ne doymaz, ne azgın, ne canavar ruhlu bir kadındı! Dünya'ya sanki bol bol yemek, bol bol sevişmek, bol bol gezip tozmak için gelmişti. Dünya yıkılsa umurunda değildi."* (Kemal 2019: 200) Romanın sonunda Cemal'i elde edemediği için ona iftira atar, kendisine sarkıntılık ettiği yalanını söyler. Mülayim Usta ile Cemal'in mücadele etmesine ve kaza sonucu Mülayim Usta'nın ölümüne, Nermin'in de randevu evine düşmesine neden olur.

Nermin

Mülayim Usta'nın kızıdır. Cemal'e ilk görüşte âşık olur. Romanın sonlarına doğru Safiye'nin sevdiği Cemal ile evlenir. Romanın başında şöyle tanıtılır: *"Beyoğlu'ndaki büyük bakkalilerden birinde kasiyerlik yapan erkenci bir işçi değil de, lacivertler içinde zarif bir Dam dö Siyonlu'yu hatırlatan Nermin..."* (Kemal 2019: 190) Romanın sonunda kocasının eski sevgilisi Safiye tarafından tuzağa düşürülür. Kız çocuğu ile bir başına ortada kalır.

Erkekler

Cemal

Safiye'nin deliler gibi âşık olduğu fakat Mülayim Usta'nın kızı Nermin'le evlenen doklarda oksijen kaynakçısı işçi olarak çalışan erkektir. En büyük hayali bir kamyonet alarak kendi işinin patronu olmaktır. Safiye'nin bulduğu para sayesinde bu hayaline kavuşsa da 3,4 ay sonra tekrar doklardaki işine döner. Romanın sonunda bir kaza sonucu Mülayim Usta'yı öldürerek hapse düşer. Romanın başında şöyle anlatılır: *"Doklarda ne patrondu, ne de hatta muhasebe servisinde çalışan bir memur. Bir işçiydi nihayet. Evet, iri yarı, güçlü kuvvetli ama ne çıkardı bundan?"* (Kemal 2019: 196) Safiye'nin kendisi deliler gibi sevmesine rağmen o Safiye'yi sevmemektedir. Bu durum,

şöyle anlatılır: *"İyi ama kadının onu sevdiği gibi, o kadını sevmiyordu. Hatta sevgi şöyle dursun, ondan uzak olduğu sıralar onu düşünmüyordu bile... Sevmiyordu onu, istiyordu sadece."* (Kemal 2019: 198)

Mülayim Usta

Nermin'in babasıdır. 55 yaşındadır. Atölyede çalışmaktadır. Safiye'ye deliler gibi âşıktır. Onun istediği parayı bulabilmek için çalıştığı iş yerini soyar. Romanda şöyle anlatılır: *"Eski ustaydı, iyi ustaydı... Âşıktı o. Ömrünün sonbaharında deli gibi sevdiği kadını, güzel kiracısını düşünüyordu. Bundan sonra at olup kuyruk sallamayacağına göre, talihin yoluna çıkardığı bu güzel, güzel ne kelime enfes kadın için katlanamayacağı fedakârlık yoktu."* (Kemal 2019: 192) Romanın sonunda Cemal'in elindeki silahı almaya çalışırken kaza sonucu ölür.

Dilaver Usta

Cemal'in çalıştığı doklardaki ustalardan biridir. Cemal'in en sevdiği arkadaşıdır. Mülayim Usta'nın da çocukluk ve gençlik arkadaşıdır. Bu durum romanda şöyle anlatılır: *"Eski dostu Dilaver'i gördü. Çocukluk arkadaşı Dilaver. Çocuklukları, gençlikleri aynı atölyede geçmişti. Sonra hayat onları ayırmış, Dilaver'i yıllar yılı kaybetmişti."* (Kemal 2019: 222)

Baba Haydar

Mülayim Usta'nın içki içtiği meyhanenin sahibi aynı zamanda Mülayim Usta'nın da eski arkadaşıdır. Romanda şöyle tanıtılır: *"Birkaç kadeh bir şeyler atar, Baba Haydar'la da dertleşirdi. O da kendi gibiydi. Safiye gibi genç fıkır fıkır bir kadını çıldırması seviyordu."* (Kemal, 2019: 221)

Zeki Bey

Cemal'in patronudur. Çapkın bir tiptir. Romanda şöyle anlatılır: *"Zeki Bey demişler ona. Deftere bu da kaydolunacak... Zengin adamdı, yakışıklı adamdı, kadından anlıyordu."* (Kemal 2019: 264-265) Romanın sonunda Safiye vasıtasıyla Nermin ile de zorla birlikte olur.

Seyit Bey

Mülayim Usta'nın çalıştığı ve paralarını çaldığı atölyenin patronudur. İyi bir adamdır. Mülayim Usta'dan şüphelenilmesine rağmen ondan şikâyetçi olmaz. Romanda şöyle anlatılır: *"Atölye sahibi iyi insandı. Bir günden bir güne ağır bir söz söylememiş, geciktğini başına kakmamıştı... Patron öyle iyi kalpliydi ki, bu çok temiz işçisinin kiracısına karşı davranışlarından da hislenerek: Komiser Bey, dedi, Mülayim*

Usta'dan hiçbir şikâyetim yok, O çok dürüst, çok namuslu bir işçimdir. Davamdan da vazgeçiyorum..." (Kemal 2019: 192, 212)

Diğer Şahıslar

Romanda yukarıdaki şahıslar dışında dekoratif kişiler olarak nitelendirebileceğimiz şu kişileri de görürüz. Mülayim Usta'nın çalıştığı atölyedeki işçilerden Tornacı Arap Hasan, Cemal'in iş yerinde Cemal'i hiç sevmeyen Ayı Hakkı, Safiye'nin Anadolu'daki şehirde geçici bir süre çalıştığı barın sahibi 45lik yakışıklı adam, çalıştığı bardaki Sarı Suzan, Yıldız, bu kadınların belası onlardan haraç alan Dubara Hasan ve onun adamları, Beyoğlu'nun arka sokaklarında sözde terzihane işleten Madam, onun yanında çalışan aşçı Halit ve uşak Dimitri romandaki diğer şahıslardır.

Mekân

Roman, İstanbul'un çeşitli semtlerinde geçmektedir. Cemal'in ve Safiye'nin birkaç aylığına Anadolu'daki şehirlere gidişlerinden söz edilse de bu şehirlerin ismi verilmemektedir. Nitekim romanın başlangıç cümleleri de *"İstanbul yavaş yavaş uyanıyordu. Haliç kıyılarındaki mütevazi semtlerden birinin çarşısında esnaf, dükkânlarını yeni yeni açıyordu... Eyüp'ten erkenci işçilerle tıklım tıklım dolu bir otobüs, semtin bozuk parkeli ana caddesinden yorgun yorgun geçti."* (Kemal 2019: 187) şeklindedir. Romanın çeşitli bölümlerinde İstanbul'un birçok semtinin adı geçer. Küçükpazar, Tahtakale, Unkapanı bunlardan birkaçıdır. Mülayim Usta'nın çalıştığı atölyenin manzarası şu şekilde verilir: *"Atölyenin içeri dışarı açılıp kapanan kapılarından, yağlı ılık vıultısıyla yüze çarpan atölye havasına girdi. Arkadaşları işbaşı yapmışlar, harıl harıl çalışıyorlardı. Sıra sıra yanan yüz mumlukların kuvvetli sarı ışığında dönen kasnaklar, volanlar, silindirler..."* (Kemal 2019: 193) Cemal'in çalıştığı dokların tasviri ise şöyle verilir: *"Burası, kocaman kapısı gerisinde birtakım paslı demirlerle kayak, motor, hatta vapurların uslu uslu yattığı deniz kıyısı doklarıydı."* (Kemal 2019: 196) Cemal'in kamyoneti aldıktan sonra iş gereği gittiği yerlerden ise romanda şöyle söz edilir: *"İlk zamanlar İstanbul içinde ufak tefek işler yapar, sayfiyelere göç eşyası taşırken, sonraları daha kârlı diye, İstanbul'un yakınlarındaki kasaba, köy, şehirlere, daha sonraları da Anadolu içlerine tüccar eşyası taşımaya başlamıştı."* (Kemal 2019: 213) Bu satırların devamında ise Cemal'in Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki garsoniyerinden söz edilir ve İstanbul'a geldiği zamanlarda burada Safiye ile buluştukları belirtilir. Mülayim Usta'nın Baba Haydar'ın meyhanesine giderkenki rol güzergâhı ve meyhanede romanda şöyle anlatılır: *"Taksim, daha önce Tarlabası, Galatasaray... Galatasaray'a giden arka sokakların birindeki eski dostu Baba Haydar'ı hatırladı. Geçenlerde rastlaştıkları zaman küçük, güzel bir meyhaneyi sahibinden satın aldığını söylemişti... Arabaya atladı. Çok geçmeden araba doldu, Unkapanı, Şişhane yoluyla Tepebaşı'ndan Tarlabası'na geldi. Baba Haydar'ın meyhanesinin yolunu tuttu."*

Baba Haydar'ın ufacak meyhanesi yükünü almıştı. Omuz omuza bir kalabalık yiyor, içiyor, neşeli kahkahalar atıyorlardı." (Kemal 2019: 221) Romanın ilerleyen bölümlerinde Safiye'nin Anadolu'nun büyük şehirlerinin birinde bir barda konsomatrislik yaptığı belirtilir fakat şehrin ismi belirtilmez. Beyoğlu ise şöyle tasvir edilir: *"Beyoğlu, Beyoğlu'nun bütün taksileri, dolmuşları, otobüsleri, tramvayları, kaldırımlarını omuz omuza dolduran kalabalığı, renk renk vitrinleriyle kocaman mağazaları ne güzeldi bugün. Her yandan hayat akıyor, her yandan yaşama sevinci fıskırıyordu sanki.*" (Kemal 2019: 236) Romanda ayrıca İstiklâl Caddesi, Cemal ve Nermin'in buldukları vakit gittikleri Burgaz, Heybeli ve Büyükkada gibi mekânların da ismi geçer. Safiye'nin bir odasında kiracı olarak kaldığı Mülayim Usta'nın evi, Cemal'i ararken uğradığı Bahçekapı'daki komisyoncuların mekânı, Sirkeci'deki kahveler sözü edilen diğer mekânlardır. Cemal'in patronu Zeki Bey'in Safiye'yi getirdiği mekân ise şöyle anlatılır: *"Beyoğlu ara sokaklarında, kapısındaki tabelaya göre 'Terzihane' aslında seçkin müşterilerine randevuculuk yaptığı bir işyeriydi.*" (Kemal 2019: 266) Romanın sonlarında Cemal'in Mülayim Usta'yı yanlışlıkla öldürmesi sonucu çıktığı mahkeme ve kaldığı cezaevi ise romanda ismi geçen diğer mekânlardır. Görülüyor ki romanda mekânlarla ilgili çok detaylı tasvirler yapılmamaktadır. Romandaki olayların birçoğu (Cemal ve Safiye'nin Anadolu'da bulunduğu yerlerde dâhil) roman şahıslarının buldukları mekânlar olması sebebiyle önem arz etmektedir.

Zaman

Romandaki olayların iki yıla yakın bir süre içerisinde gerçekleştiği söylenebilir. Romanda net zaman ifadeleri kullanılsa da aradaki belirli zaman ifadelerinden bu süreç çıkarılabilmektedir. *"Aylardır içini kemiren bu acıyla iskeleye geldi, kalabalığa karıştı.*" (Kemal 2019: 191) İlerleyen bölümlerde Cemal'in yıllardır hayalini kurduğu kamyonu kavuştuğu şöyle belirtilir. *"Cemal, yıllar yılı hayalinde yaşattığı kamyoneti almış, direksiyona geçip başlamıştı kana kana çalışmaya.*" (Kemal 2019: 213) Romanın 8. bölümünde Safiye'nin Anadolu'da çalıştığı zaman dilimi verilir: *"Safiye, üç aydır Anadolu'nun büyük şehirlerinden birindeki bir barda konsomatrislik yapıyordu.*" (Kemal 2019: 225) Safiye'nin Cemal'den ayrı geçirdiği süre de şöyle belirtilir: *"Geceyi uykusuz geçirdi. Üç ay, üç koca ayı Cemalsiz nasıl geçirebildiğine şaşıyordu.*" (Kemal 2019: 241) Romanın 13. bölümü zaman ifadeleri ile başlar. Bu arada Cemal, Mülayim Usta'nın kızı Nermin ile evlenmiştir. Bu durum Safiye'nin çok canını sıkmaktadır. *"Ama geçiyordu. Günler, haftalar, sonra aylar... Ateşten de olsa geçiyor, delip delip geçiyordu. Nermin'in doğumu yaklaştıkça, Safiye'nin ümitleri kuvvetleniyor, evlilik hayatının sürekliliğine doyup usanmasını bekliyordu... İlkbahar'a yakın Nermin, pek de tehlikeli olmayan bir doğum yaptı, yumuk yumuk, şirin bir kız doğurdu.*" (Kemal 2019: 258) Nermin'in doğumunun üstünden de bir aya yakın bir süre geçer. *"Doğumdan sonra yirmi sekizinci geceydi.*" (Kemal 2019: 259) Romanın sonunda Safiye'nin tuzağına

düşen Nermin Beyoğlu'ndaki sözde terzi de başına geleceklerden habersiz çalışmaktadır. Cemal'in hapse girmesinin üzerinden günler geçmiştir. *"Günler geçiyordu... Günlerden bir gün, sıcak, boğucu bir gece, çocuğunu acı acı vıyıklamasıyla uyandı."* (Kemal 2019: 271) Romanın sonlarında da zaman ifadeleri vurgulanır. *"Saat gece yarısını hayli geçmişti. İstiklâl Caddesi'nde sarhoşlar dolaşıyordu."* (Kemal 2019: 275) Bir sabah vakti başlayan roman bir gece yarısı bitirilmiştir. Romandaki olaylar oksijen kaynakçısı olarak doklarda çalışan Cemal'in onu büyük bir aşk ve hırsla seven Safiye yüzünden hapse girmesi ve eşi Nermin'in yine Safiye tarafından tuzağa düşürülmesi ile son bulur. Romanda her ne kadar kesin zaman ifadeleri bulunmasa da Cemal ve Safiye'nin ilişkisi, ayrı geçirdikleri üç aylık süreç, Cemal'in Nermin ile tanışması ve evlenmesi, sonrasında Cemal'in yanlışlıkla Mülayim Usta'yı öldürerek hapse girmesini, sonrasında ise Nermin'in yaşadıklarını kapsar. Bütün bu zaman dilimlerinin 2 yıllık bir süreci kapsadığını söylemek mümkündür.

Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman, hâkim (ilahi) bakış açısı ile anlatılmaktadır. Bu tür anlatıcının kullanıldığı eserlerde "itibari bir varlık olan anlatıcı, eserde, yazarın dilini kullanarak ait olduğu âleme ait mekânı, şahıs kadrosunu ve hayat tezahürlerini nakleder veya dikkatlere sunar. Bu hususu dikkâte alarak 'hâkim bakış açısı'ndan hareketle yazılmış eserlerdeki anlatıcıya 'yazar-anlatıcı' adını verebiliriz. Sözü edilen bakış açısının sınırsız oluşu, 'yazar anlatıcı'ya itibari âleme has sosyal hayatın geniş bir bölümünü ifade edebilme gücü verebilmesi yanında, insan ömrünü aşan uzun yıllar zarfında meydana gelen olayları anlatma imkânı sağlar. Çünkü anlatıcı zaman ve mekân ile sınırlı değildir. Nerede aranırsa orada hazırır. Kahramanların bütün geçmişini, her türlü hususiyetlerini zihinlerinden geçirdiklerini bilir, iç konuşmalarından duyar." (Aktaş 2003: 89-90) Uçurum romanında da yazar- anlatıcı her şeyi bilen ve nakleden durumundadır. *"Safiye, zeki Safiye'de Nermin'e dikkat etmişti. Kızın durgun, düşünceli halinden anladığına göre, kalkıp gelişinden pek de memnun olmamıştı, ama vız gelirdi. Hatta kafasını kızdırırsa, ihtiyara cilveyi arttırır, onu tekrardan avucunun içine alırdı. Hele evleneceğim dümenini koşarsa... Ama Allah göstermesindi. O buraya Cemal için, sevgili Cemal için gelmişti. Bu arada ihtiyarın kedi gibi dolanmasının ehemmiyeti olamazdı. Cemal'i hâlâ çılgın gibi seviyordu. İstanbul'a ayak basar basmaz ilk iş hemen Cemal'in Beyoğlu'ndaki pansiyonuna koşmuş, kapıyı heyecanla çalmış, fakat hiç tanımadığı, tamamiyle yabancı birisiyle karşılaşmıştı. Cemal'in nereye çıktığını ise bilmiyordu adam. Bulacaktı. Yarından tezi yok, İstanbul kazan o kepçe dolaşacak, Sirkeci garajlarını altüst edecekti..."* (Kemal 2019: 240-241)

İzlek

Karşılıksız Aşkın Sebep Olduğu Acı Sonuçlar Yahut Hazin Sonlar

Orhan Kemal'in 'Uçurum' adlı romanı için Safiye ve Cemal'in romanıdır tanımlaması yapılabilir. Nitekim romanın başından sonuna kadar olaylar bu iki kişinin ilişkisi çevresinde gerçekleşir. Safiye hafifmeşrep bir kadın olmasına rağmen Cemal'e deliler gibi âşıktır. Bu durum romanda şöyle anlatılır: *"Kıyamam Cemal, kıyamam sana. Fakat ne olursun sevme kimseyi Cemal. Ben başka kadınların veremeyeceği her şeyi vermiyor muyum? Senden istediğim bir şey var mı? Senin yoluna hayatımı feda etmedim mi? Bilmiyor musun bunu?"* (Kemal 2019: 2025) Cemal ise doklarda çalışan otuzlu yaşlarda güçlü kuvvetli bir adamdır. Safiye'nin ona olan sevgisine rağmen o Safiye'yi sevmemekte fakat buna rağmen onun kadınlığına da karşı koyamamaktadır. O, namuslu bir kızla evlenip yuva kurmak istegindedir. Safiye'nin elli beş yaşlarındaki ev sahibi de Safiye'ye çok âşıktır ve onu kaybetme korkusu ile yaşamaktadır. Cemal'in en büyük isteği ise bir kamyonet sahibi olarak kendi işinin patronu olmaktır. Onun bu isteğini farkında olan Safiye, İstanbul'da Cemal'e bu imkânı sağlayabilecek birçok kadının olduğunu bilmekte bu yüzden endişelenmektedir. Bu sebeple ev sahibi Mülayim Usta'nın kendisine olan zaafını kullanmaktadır. Safiye'yi kaybedeceği korkusuna kapılan Mülayim Usta, çalıştığı atölyede yangın çıktığı bir gün patronun kasasındaki paraları çalarak Safiye'ye getirir. Safiye ise Mülayim Usta'nın bu paraları nereden bulduğunu sorgulamadan alıp Cemal'e götürür. Cemal, taksitle geri ödemek şartıyla parayı kabul eder. Bu süreçte tartışırlar. Cemal, mallarını taşıdığı şirketten avans bularak Safiye'ye olan bütün borcunu kapatır. Safiye'yi de iyice döverek kapının önüne koyar. Bu arada patronunun insafı ve olayın üstüne düşmemesi sebebi ile Mülayim Usta'ya da bir şey olmaz. Cemal, kamyoneti ile Anadolu'ya mal taşırken, Safiye'de Cemal'in kendisini kapı dışarı ettiği gün karşısına çıkan adamla Anadolu'nun büyük şehirlerinden birine gitmiş, adamın barında konsomatrislik yapmaya başlamıştır. Aylar sonra Cemal, kamyoneti satarak doklardaki eski işine döner. Bu arada Mülayim Usta'nın bir dükkânda kasiyer olarak çalışan kızı Nermin ile tanışır. Birbirlerine âşik olurlar. Birlikte vakit geçirmeye başlarlar. İlişkileri ilerleyince evlenmeye karar verirler. Bütün bunlar yaşanırken Safiye'de çıkıp gelir. İstanbul'da günlerce Cemal'i arar fakat bulamaz. Onu hâlâ unutamamıştır. Cemal, işyerinden arkadaşı olan Dilaver Usta'yı da alarak Nermin'i istemeye gider. Orada Safiye ile karşılaşır. Fakat Safiye, Cemal'i tanıdığını belli etmez. İlerleyen günlerdeki bir sohbetinde onu çoktan unuttuğu yalanını söylemesine rağmen onu unutmamıştır. Düğün hazırlıkları yapılır. Cemal ve Nermin evlenirler. Hepsini aynı evde yaşamaya başlarlar. Safiye, her fırsatta kadınlığını kullanarak Cemal'in aklını çelmeye başlasa da bunda başarılı olamaz. Aylar geçer, Nermin doğum yapar. Safiye, Nermin'in bu durumunu da değerlendirerek Cemal'in sürekli üstüne gider, onu tahrik eder. Mülayim Usta'nın evde olmadığı bir gün Cemal, Safiye ile tartışmaya başlar. Bağırışmaları duyan Nermin merak içinde olanları anlamaya çalışırken babası

Mülayim Usta da gelir. O da sesleri duyar. Baba kız odaya girdiklerinde Safiye, Cemal'e iftira atar. Uzun zamandır Cemal'in kendisinde gözü olduğunu iddia eder. Bunları işiten Mülayim Usta elindeki silahla Cemal'e yönelir. Cemal, silahı almaya çalışırken silah patlar ve Mülayim Usta kalbinden vurularak orada can verir. Cemal, tutuklanarak hapse atılır. Nermin çocuğu ile bir başına kalır. Safiye, bununla da yetinmeyip Nermin'i kandırıp Beyoğlu'nda görünüşte terzi olarak bilinen randevu evine satar. Cemal'in Nermin'de gözü olan patronunun onunla olmasını sağlar. Romanın sonunda Nermin, namusu kirlenmiş bir kadın olarak kucagında çocuğu ile düştüğü uçurumdan nasıl çıkacağını bilemez bir hâlde yalnız kalmıştır. Romanda yaşanan bütün bu olaylar, Safiye'nin karşılık bulmayan aşkının bir neticesi olarak düşünülebilir. Safiye, iftira atarak Cemal'in yanlışlıkla da olsa Mülayim Usta'yı öldürmesine ve neticesinde hapse girmesine sebep olmuştur. Bununla da yetinmeyerek Cemal'in geride kalan eşi Nermin'i kandırarak onun kötü yola düşmesine ön ayak olmuştur. Netice itibarıyla Safiye'nin roman boyunca karşılık bulmayan aşkı, deliler gibi sevdiği adamın katil damgası yiyerek hapse düşmesine, kendisini hırsızlığı göze alacak kadar seven yaşlı bir adamın ölümüne ve aşkına karşılık bulamadığı adamın eşi Nermin'in de kucagında çocuğu ile mahvına neden olmuştur. Bu nedenle romanın izleği / teması için karşılıksız aşkın doğurduğu acı sonuçlar yahut karşılıksız aşkın hazin sonu ifadeleriyle tanımlanabilir. Nitekim Safiye'nin bu karşılıksız aşkı, iki insanın hayatının mahvı (Cemal ve Nermin) bir insanın da (Mülayim Usta) ölümü ile sonuçlanmıştır. Romanın sonunda Mülayim Usta'nın ölümü de manidardır. Safiye'yi kaybetmemek uğruna yapmış olduğu hırsızlığın ortaya çıkmaması ve patronu Seyit Bey'in ahı belki de böyle çıkmış ve romanın sonunda canından olmuştur. Bu durum, 'hiçbir suç cezasız kalmaz' yahut 'Allah'ın adaleti elbet tecelli eder' söz grupları ile de ifade edilebilir. Cemal, roman boyunca bir kadın olarak beğendiği ve uzun süre ilişki yaşadığı Safiye'nin aşkına karşılık vermeyerek onu sürekli görmezden gelerek romanın sonunda adeta onun gazabına uğramıştır.

Sonuç

Sonuç olarak Orhan Kemal'in 1961 yılının Ocak ayından Haziran ayına kadar 'Büyük gazete'de tefrika edilen romanı Cemal ve Safiye etrafında İstanbul'da yaşayan küçük ve yoksul insanların yaşamlarından kesitler sunar. Narlı, yazarın romanları üzerine yaptığı çalışmada Orhan Kemal'in romanlarını şu dört gruba ayırır: "1. Yazarın kendi çocukluğunu ve ilk gençliğini, Türkiye'deki siyasi sosyal ve ekonomik değişmelere göndermeler de yaparak işlediği otobiyografik romanlar 2. Tarımda endüstrileşmenin, Menderes dönemiyle başlayan demokratik siyasi uygulama ve kapitalist ekonomik yapılaşmanın da yansıdığı 'Çukurova'daki tarım ve fabrika insanların romanları' 3. Özellikle 1950'lerden sonra değişen sosyal hayat tarzını, tüketim anlayışını ve bunların doğurduğu problemleri ele alan 'İstanbul'daki küçük ve yoksul insanların dünyasını anlatan romanlar' 4. Komik tip oluşturma amacının

güdüldüğü 'Mizahi romanlar' (Narlı 2002: 591) Narlı'nın yapmış olduğu sınıflandırmaya göre, gerek romanın neşredildiği tarih olan 1961 yılı gerekse romanda işlenen mevzular göz önünde bulundurulduğunda bu romanı da 3. sınıfta işlenen romanlar kategorisinde değerlendirmek mümkündür. 1950 sonrasında İstanbul'da yaşayan ve küçük olarak nitelendirilen yoksul insanların dünyasının anlatıldığı bu kategoriye göre 'Uçurum' romanını ele aldığımızda Cemal ve Safiye'de üst gelir seviyesine sahip insanlar değillerdir. Cemal doklarda çalışan bir işçidir, Beyoğlu'nun arka sokaklarının birindeki pansiyonun bir odasında kalır. Safiye'de kenar bir mahallede atölyede işçi olarak çalışan Mülayim Usta'nın evinin bir odasında kiracı olarak yaşamaktadır. Mülayim Usta'nın kızı Nermin'de bir markette kasiyerlik yapmaktadır. Cemal'in en yakın dostu Dilaver Usta da doklarda işçidir. Romandaki zengin kitleyi ise Mülayim Usta'nın patronu Seyit Bey ve Cemal'in patronu Zeki Bey temsil ederler. Bu iki kişi üst sınıfın temsilcisi olarak karşımıza çıksalar da birisi iyi (Seyit Bey) diğeri kötü (Zeki Bey) bir kişilik örneği olarak romandaki yerlerini alırlar. Romanda Cemal'in bir kamyonet alarak kendi işinin patronu olma istediği de bu sınıfsal farklılığın veya küçük insanının sınıf atlama arzusunun bir yansıması olarak düşünülebilir. Yine Mülayim Usta'nın Safiye'yi kaybetme korkusu ile çalıştığı atölyeyi soyması ve paraları ne yapacağını sorgulamadan getirip Safiye'ye vermesi, sosyal şartların ve sevilen kişiyi kaybetme korkusunun insana yaptırdığı işlerin bir sonucudur. Orhan Kemal'in romanları üzerine bir başka inceleme yapan Eliuz da Kemal'in roman kişileri hakkında şu tespitlerde bulunur. "Orhan Kemal ve kişilerinin dünyaya çıkış serüveni paralel ilerler. Geçim sıkıntısı yüzünden, güçlü ve zengin olana zorunlu bağlılık yaşayan küçük adam, bozulma ve çürümenin şiddetli depremler halinde kendini yok edişi karşısında çaresiz kalır. Sürekli parçalanış Orhan Kemal'i ve kişilerini yok olma korkusu içine sürükler. 'Kalemiyle geçinen' Orhan Kemal'in yozlaşma ve sosyal adaletsizlik izleklerine ağırlık veriş, bu yok olma korkusunun sosyal yansımalarının örtük anlatımıdır. Kişi ve toplum düzeyinde yaşam tarzı haline gelen, olağanlaşan yozlaşma ve sosyal adaletsizliği insanın yığınlaştırılması ve şeyleşmesi olarak sorunsal düzeyde ele alır. Orhan Kemal'e göre kötü insan yoktur; insanı kötü yapan sosyal şartlardır. Olumsuz getirileriyle sosyal yaşam kişiyi fiziksel ve tinsel yokluğa sürükler." (Eliuz 2009: 300) Yukarıda ifade edildiği gibi Mülayim Usta'nın kaybetme korkusu ile yaptığı hırsızlık ve Safiye'nin tüm roman boyunca yaşadığı Cemal'i kaybetme korkusu ve onu elde edememiş olması neticesi bir ailenin (Cemal, Mülayim Usta ve Nermin) tinsel ve fiziksel mahvına sebep olması, şartların insana yaptırdığı olumsuzluklar olarak ele alınabilir. Romanın bir tarafında yevmiye karşılığı işçi olarak çalışan insanlar Dilaver Usta, Mülayim Usta, Cemal, doklarda ve atölyede çalışan diğer insanlar, Nermin'in kasiyerlik yapması vb. diğer tarafında ise Seyit Bey, Zeki Bey gibi patronlar vardır. Bu durum, romandaki sosyal adaletsizliğin bir yansıması olarak düşünülebilir. Safiye'nin ahlak değerlerinden yoksun oluşu ve kendi istekleri için her şeyi yok sayarak yapmış olduğu davranışlar ise romandaki

yozaşmanın, çürümenin bir tezahürü olarak değerdendirilebilir. Sonuç olarak 'Uçurum' romanı' sevdiği erkek tarafından aşkına karşılık bulamayan hırslı ve değerderyoksunu bir kadının intikam sahnesiyle son bulmuş ve karşılıksız bir aşkın kaç insanın hayatının mahvına sebep olabileceğini göstermiş bir eser olarak yorumlanabilir.

Kaynakça

- Aktaş, Şerif (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yay. 6. Bs.
- Eliuz, Ülkü (2009). *Orhan Kemal ve Romancılığı*. Ankara: MEB Yay.
- Kemal, Orhan (2019). *Kayıp Romanlar 'Yüz Karası - Uçurum - Kenarın Dilberi'*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Narlı, Mehmet (2002). *Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Öğütçü, Işık (2019). "Kayıp Romanlar 'Uçurum Romanı Ön Söz'". İstanbul: Everest Yayınları.